Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

№ 17. Mercuri 9. Maiu 1862.

SAMUELIS KLEIN
HISTORIA DACO-ROMANORUM SIVE VALACHORUM.
Caput VI.
Successio Archi-Eporum in Trannia.

Primus cujus nomen reperitur in Trannia Eppus fuit saeculo quarto Theophilus, qui anno 325 concilio Niceno interfuit, ut memorat Eusebius I. De vit. VII. Hic residentiam suam Zarmizaegethusae, seu Augustae Daciae habuit. Haec civitas in Districtu Hatzeg, et cum destructa successu temporis fuisset, videtur, quod Eppi postea in Sylvas residere coeperunt, ubi monasterium etiam habebant, ut etiam hodie, et hinc Eppatus Sylvasiensis dictus est, postea eversus titulus et jurisdictio Eppatus Sylvasiensis tota devoluta est in Archi-Eppum Albo-Juliensem.

Theotimus post Theophilum fuisse reperitur, an vero immediate successerit, incertum est. Hunc excepit in Eppatu.

Ulphilas seu Euphilas, qui cum iret Constantinopolim ad Imperatorem Valentem auxilium petitum contra Athanaricum haeresim arianam in Daciam retulit, quae diu sequaces et sectatores habuit et usque ad tempora S. Stephani Regis Hungariae penitus extingui non potuit. Dicuntur hi Gothorum quoque Eppi, eo quod Gothi illo tempore Daciam infestabant, donec etiam subjugarunt. Postea series Epporum in ea parte Daciae, quae modo Trannia dicitur, ignoratur. Caeterum arianam haeresim Daco-Romani non sunt amplexi, sed Gothi, qui in hac Daciae Provincia manebant.

Alter Eppus, cujus nomen habemus, est Hierotheus, quem Gyula senior Tranniae Dux, avus maternus S. Stephani Regis Hungarie, Constantinopoli, ubi ipse Dux baptizatus est secum in Tranniam adduxit. Hic quandiu Gyula vixit, magno emolumento Ecclesiae Dei fuit; vitae caeterum exemplaris et sanctae fuisse perhibetur, cum propter pietatem suam electus fuerit et designatus Eppus inter infideles, quos convertere et instruere atque pascere exemplo et verbo veritatis debebat, sed postquam Gyula junior regimen suscepit, superstitio in gente Trannia Hungarorum iterum pullulare coepit, multi etiam ex baptizatis ad idolorum cultum reversi sunt, soli Valachi in Christi confessione constantes manserunt. Postquam vero S. Stephanus Hungariae Rex Gyulam penitus vicisset, et Tranniam hungariae adjecisset, Valachis facta est potestas Eppum sibi in locum Hierothei eligere, quemadmodum et elegerunt, electus dein ad Archi-Eppum Valachiae Argiensem pro consecratione ivit, a quo consecratus in sedem rediit. Consuetudo ista et mos ut Tranniae Valachorum Archi-Eppi ab Archi-Eppo Valachiae Transalpinae consecretur ab antiquo promanavit, cum enim in Trannia Valachi multas fuissent perpessi persequutiones, adibant suos nationales, a quibus etiam solatia secum referebant, tam Ecclesiastica ornamenta quam etiam personalia, et quia ob easdem persequutiones successive tantum Archi-Eppus remansit, utique ad Valachiam pro ordinatione recurrere debebat. Hinc exortus est etiam titulus quem habet Archi-Eppus Valachiae: Exarchae Plagenarum, et Hungariae Partium, qua nimirum se Valachorum natio extendit. Anno vero 1595 tempore Sigismundi Bathori Tranniae et Michaelis Valachiae Principum, in pactis ita statutum legitur: „Omnes etiam Ecclesiae Valachicales in ditionibus suae Serenitatis (Sigismundi Bathori Tranniae Principis) existentes, erunt sub jurisdictione et dispositione Archi-Eppi Tergovistiensis, juxta ecclesiatici juris et ordinis illius Regni dispositionem, proventusque suos solitos et ordinarios percipere poterunt. Qui vero Hierotheo successerunt usque ad an-

num Chti 1348 non reperio, deinceps quinam fuerint ordine exponam.

Joannes Primus, Cathedram Archi-Eppalem conscendit anno circiter 1348.

Nicephorus Primus, anno circiter 1336 Ecclesiae regimen inchoavit.

Theophanes Primus, ab anno circiter 1376 ad annum 1391 Ecclesiam rexit.

Nicephorus Secundus, successit postea in Archi-Eppali Cathedra.

Dionysius, postea Archi-Eppale regimen inchoavit.

Nicolaus Primus, postea successit.

Arsenius Primus, postea consecratus est Archi-Eppus circa annum 1428.

Euthimius Primus, postea extitit Archi-Eppus.

Basilius Primus, dein fuit.

Nicolaus Secundus, Cathedram Archi-Eppalem anno circiter 1459 conscendit.

Theodosius Primus, postea factus est Archi-Eppus.

Joannes Secundus, postea Archi-Eppus fuit.

Theoctistus, in Archi-Eppali dignitate Joannem excepit, et Ecclesiam rexit usque ad annum 1519.

Gerasimus, postea anno 1521 successit, obiit autem anno 1529.

Jorestes, factus est Archi-Eppus anno 1531, mortuus anno 1537.

Theophilus postea successit anno 1538, mortuus est anno 1553.

Stephanus successit anno 1553, mortuus est anno 1560.

Genadius, postea dignitatem Archi-Eppalem anno 1562 obtinuit. Hic primus libros Valachico idiomate literis Illyricis alias Cyrillianis imprimi fecit, mortuus est anno 1585.

Joannes III., postea Metropolita extitit, vir religiosus. Ab hoc habetur pastorale argenteum cum inscriptione Slavo-Ruthena, tandem post multas vexas acatholicorum anno 1602 obiit. Hujus tempore Michael Transalpinae Valachiae Princeps residentiam Archi-Eppalem Albae-Juliae ruinae proximam a fundamentis restauravit et auxit, templum necessariis instruxit.

Josephus, postea successit, qui multa perpessus est ab aliis nationibus, nam ob odium, quo in Michaelem, qui de ipsis triumphavit, ducebantur, persequebantur et alios Valachos; obiit circa annum 1613.

Daniel, postea dignitatem Archi-Eppalem gessit, usque ad annum 1618.

Sabbas successit anno 1618, mortuus est anno 1625.

Genadius II., 1627 electus est, obiit anno 1639.

Jorestes II., successit anno 1640. Sub isto coeperunt acatholici libros contra Religionem Valachico idiomate imprimere, talis est concionatorius quidam multis contra Religionem Valachorum erroribus inspersus. Praeterea unio quoque tentata est Valachorum cum Heterodoxis, quia vero Valachi Ritum Ecclesiae orientalis dimittere nollent, invenerunt acatholici medium, quo inquiebant Ritum aliasque ceremonias et jejunia non adversari Sacrae Scripturae, esseque res adiaphoras seu indifferentes, quare Valachi si ea deserere noluerint, propter oeconomiam Ecclesiasticam tolerentur ea servare, sedulo tamen a praejudiciis similibus dedoceantur, et non operibus aut intercessionibus hominum mortuorum, sed soli fidei salutem suam adscribere instruantur; at cum Valachi hanc Unionem in Religionis fideique suae ruinam observarent, quod ipsis Religiosus quidam Seraphim ab Archi-Eppo Valachiae missus ostendit, paucos post dies Unionis vinculum ruperunt. * Hic in scripto Michaelis Apafi Principis Tranniae, quo Simeonem Stephanum denominat Eppum reperiuntur Archi-Eppi Valachorum: Georgius Bradi, post eum Elias Forest, qui ultimus, ut in eodem scripto traditur, propter perversorum morum vitam in Synodo magna cleri est depositus. Postea successit.*)

Simeon Stephanus II., anno 1648 Archi-Eppali mitra potitus est, fuit hic vir Calvinianis multum indulgens, ut majora mala ab Ecclesia avertere possit. Tempore hujus virus suum effuderunt Haeretici. Tunc prodiverunt Pastilae, hoc est panis vino immixtus populo in die paschatis dabatur loco sacramenti Eucharistiae taliterque sacrosanctum Eucharistiae sacramentum sensim sublatum, et Calvinianam Caenam Dominicam pro eo substituere volebant cacodoxi. Praeterea mandatum est datum, quo Valachis permittitur quidem, sed solum ob ornatum in templis, et domibus sanctorum imagines servare. Sub hoc Archi-Eppo prodiverunt libri corruptissimi in materia Religionis, et summae blasphemiae, opera acatholicorum, et sumptibus Haeretici Principus Traniae editi. Caeterum Stephanus nunquam approbavit istos,

*) In margine scriptum. Editor.

sed tolerare quemadmodum Praedecessor ejus cogebatur, mortuus est anno 1656.

Josaphat, postea successit, qui obiit anno 1658.

Sabbas II., postea Archi-Eppus extitit. Hic originem suam trahebat ex nobilissima familia ex Valachia, qui ante aliquot tempus in Tranniae Principatum transierat, et in possessionem Vestem domicilium suum collocarat, anno 1659 Archi-Eppatus regimen, vel potius martyrium inchoavit. Hic a Principe Tranniae in negotiis Regni ad Portam Ottomanam Constantinopolim delegatus fuit, qua legatione optime et sapientissime functus est, tandem propter Religionis zelum, et constantiam in odium acatholicorum et ipsius Principis devenit, ea propter plurima mala ab Haereticis perpessus, qui incessanter occasiones quaerebant ipsum vexandi, et degradandi. * ipsa etiam Principis conjux, cur et quare pro certo affirmare haud possum, odio ferebatur in Eppum, et eum vexandi occasiones quaerebat*), unde accidit, ut vice quadam in claustro Balasfalvensi a Principe ad prandium invitatus fuerit, ut sive in discursu, sive alia in re ipsum caperent, et id circo subornatur ab Heterodoxis, faemina quaedam, ut catulum caninum panniculis involutum Archi-Eppo ad mensam existenti ferret, et tamquam moribundo ab eo Baptismi Sacramentum sine mora conferri petat, dicatque non adesse ullum alium Valachicum sacerdotem, a quo baptizari possit. (Tunc Balasfalvae nec templum, nec sacerdotem Valachi habebant, soli enim Hungari Balasfalvam incolebant. Valachi vero alii non erant, nisi qui in servitiis apud Hungaros erant, quique pastores agebant). Facit ergo faemina impositum sibi mandatum. Archi-Eppus vero subodorans dolum: surgit a mensa evolutisque panniculis conspicit canem, deinde ad mensam pergens tollit de patina sua raphanum, (erat enim dies esurialis), quem porrigit cani; ast canis renuit accipere; rediit iterato Archi-Praesul ad mensam, ac de patina, qua Princeps cum suae Haereseos sequacibus comedabat, carnis frustulum tollit, et cani porrigit. Canis vero cum aviditate deglutit. Tunc Archi-Eppus ait: Non est meae religionis, quia eadem mecum fercula comederet, baptizent eum ii, quibuscum eosdem cibos comedit; horum enim religionis merito censetur. Quidam dicunt, quod cum esset Archi-Eppus ad mensam Principis, canis parvulus Principissae aderat; interrogat Princeps Archi-Eppum cujusnam Religionis sit caniculus ille? Archi-Eppus tunc cani porrigit raphanum, et canis noluit comedere, postea ex ferculis Principis carnis frustum tollens cani tradit, quod cum aviditate comedit. Tunc Archi-Eppus ait: non est meae religionis, quia non comedit eadem mecum fercula, sed ejus religionis se probat, cujus fercula comedit. In iram actus Princeps jubet Archi-Eppum colaphis caedi, et in custodia detineri, donec paulo post in oppido Vintz in Ecclesiam introduci jubet, ubi omnibus Archi-Eppalibus ornamentis et insigniis ornatus in ambonem ascendere jubetur, tunc Archi-Diaconus et Vintz Cleri Notarius, * qui ut placeret Principi non aequo animo ferebatur in suum Praesulem,*) ambonem ascendens tollit de capite Archi-Eppi Mitram inclamando: Non est dignus, dein Crucem, Omophorion, caeteraque Archi-Eppalia ornamenta detrahit, ad quodlibet repetens illud: Non est dignus. Postea jussu Principis extrahitur miser senecio de templo, et Albam-Juliam deportatur, ubi straminea Corona coronatus Asino inverse insidere ponitur, et sic per plateas civitates et vicos portatus ubique vexis, atque verberibus salutatur. Nec aliud ipsi remedium erat, nisi ut Calvinianam Haeresim amplectatur, sed cum id minime vellet, fustibus crudeliter caesus animam suam anno 1676 expiravit. Super nequitiae vero Principem, ultio Divina cecidit. Nam non longum intervallum transiit, et Principis conjux, quae causa vexae Archi-Eppi erat, muscas ferre non poterat, nec comedere, quae a muscis tacta fuissent, et si ipsa muscas in culina non videbat, tamen ex olfactu cognoscebat, an a muscis fercula tacta fuissent, * et ancillam supra quam muscam aliquando observasset, in suum conspectum non amplius admittebat**), ita misera Princeps in domo sua inquieta fame, ut ita dicam, exstincta est. Ex inde mandatum publicatur a Principe Valachis, ut diebus Mercurii, et Veneris aliisque anni jejuniorum temporibus, carnibus vescantur, visitatoresque constituti sunt, qui singulas domos obligabantur visitare, ut viderent an Valachi Tyranni mandatum impleant. Valachi vero in distinctis vasis jejunalia, et carnalia fercula parabant, et intrantibus quidem visitatoribus proponebant carnalia, quae pro sequenti die tenebant,

*) In margine scriptum. Editor.

*) In margine scriptum. Editor.
**) In margine scriptum. Editor.

jejunalia autem abscondebant. Hoc ideo crudelis Princeps mandaverat, ne Valachi ob generosum actum sui Archi-Pastoris Heterodoxis insultare possint, sed suas potius miserias propellere intenti sint. Ab hoc tempore Synodis Ecclesiae Valachorum superintendentes Calvinianae sectae praesidere coeperunt, et cum contigisset vice quadam, quod superintendens podagra laboraret, in sede reclinatoria a quatuor vel sex Archi-Diaconis, Proto-praesbyteris de hospitio ad Synodum super humeris deportabatur, nihilque sine ipsius nutu et approbatione Archi-Eppo facere licebat; et siquid fecisset pro non facto habebatur. Ex inde magis ac magis Clerus et populus Valachicus vexabatur, nullaque distinctio erat inter sacerdotem et rusticum, imo quoad gravamina, robotas, tributa, et vectigalia plusquam rustici praemebantur. Et enim qui in Comitatu Albensi, et Hunyadiensi, et in vicinis erant, versus Bistricium pro sale, aliisque oneribus portandis, ire adigebantur, qui vero in iis partibus habitabant, haec ipsa et similia onera Torda et ex aliis locis Albam-Juliam vehere cogebantur, pro militaribus quarteriis praeprimis sacerdotum domus disponebantur, sed et principis aliorumque magnatum canes venatici Valachis parochis alendi tradedantur, et siquis horum crepuisset, aere parato sacerdos eum exolvere debebat, secus violentam executionem patiebatur. In his persecutionibus Valachorum Ecclesia in Trannia semper constans in sua religione fuit, et quamvis et Lutherani et Calviniani, et Sociniani, Antitrinitani, et Ariani sollicitarunt, minis, aliisque malis, et oppressionibus ut in haeresim inducere possint; nec blanditiis, favoribus, et aliis praerogativis Valachos allicere, et ab antiquis dogmatibus inquam eos dimovere potuerunt. Audiatur hac super re M. Georgius Hanner Trannus haeresi Lutheranae addictus, ita scribens: Soli Valachi nihil de hoc (haereseos) lumine participabant, novos ritus, et dogmata respuebant, suaque quae hactenus crediderant, constanti animo retinebant, et adhuc retinent. *)

Sabbae hujus duas Synodales Constitutiones habemus; prima duodecim, secunda decem articulos continent, utraque de anno 1675 emanatas, quibus vera et Ecclesiastica disciplina fidelibus inculcatur, jubenturque sacerdotes lingua Slavonica relicta, divinam Liturgiam, et reliquum Ecclesiasticum officium quantum fieri potest peragere conari, et in hoc sese exercere.

*) In historia Ecclesiarum Trannicarum Libro IV.

Barlaam post Sabbam successit, qui anno 1680 mortuus est. Successor ejus fuit:

Josephus, hujus nominis secundus, cognomine Buday, eodem anno 1680 electus est, mortuus anno 1686. (Va urma).

ISTORI'A ARDEALULUI in 1848—49 de Kővári László.

Si dreptulu istoricu alu romaniloru.

(Urmare din Nr. 16.)

XVI.

La pag. 67 acusa D. K. L. pe poporulu romanu, ca in locu de a fi cu recunoscintia pentru liberarea iobagiloru s'a apucatu: a) de a o ocupa, b) si mai tardiu de a ucide.

La asertiunea calumniatória, si inferatória de caracterulu celu nemaculatu alu poporului romanu de sub a) (preteriendu eu aci ordinatiunea imperatésca data pentru liberarea iobagiloru in alu 4. puntu alu propositiuniloru regesci prescrise dietei transilvane din 1848, ne memorandu aci nepotinti'a aristocratiloru de a mai poté tiené in iobagi'a cea neumana pe poporulu romanu, pe care adunarea nationala dela Blasiu la proclamatu de liberu de catenele iobagiei fora de rescumperare anca inainte de diet'a dela Clusiu, tacundu despre rescumperarea pamentului iobagescu, in lege propusa, si nememorandu aci tendintiele magiariloru de a face unguri politicesce pe poporulu rom., de alu suprematis'a si alu contopi in natiunea magiara, care tóte nu potu da neci unu meritu aristocratiloru in privinti'a morale pentru recunóscerea liberarei iobagiloru) in contra D. K. L. aserezu:

I. Cumca poporulu romanu, care n'au statu numai din fostii iobagi, ci si din nobilii romani, carii au fostu liberi: din cele doue legiuni rom. limitanee, care n'au fostu iobagi, si din dilerii, carii nu s'au liberatu prin legile dietei din 1848, n'a fostu detoriu cu aceea recunoscintia, care mi se pare, ca o ar' pretinde D. K. L., adeca: cá poporulu romanu se fia recunoscutu legile dietei Clusiene din 1848, se se fia multiamitu cu acelea, si se se fi lasatu a se ucide prin acelea politicesce, nu necidecatu nu, a) pentru ca legile dietei din 1848 pe romanu l'au ignoratu cu

totulu cá natiune, n'au adusu lege despre drepturile romanului, precumu s'a fostu prescrisu in alu 6 punctu alu propositiuniloru regesci date pentru diet'a Ardealului din 1848, n'au respectatu protestulu natiunei rom, susternutu dietei incontra uniunei de noi fora de noi, si n'au decretatu pentru natiunea rom. acelea drepturi, care le au decretatu pentru unguri si secui, ci au vetamatu legea dreptatei, legea lui Ddieu, suprematisandu pe rom. cu imnorarea lui, si asia s'au facutu injurióse si nedemne de recunoscinti'a poporului romanu; b) Pentruca natiunea rom. n'a potutu fora vatamarea cunoscintiei sale, fora calcarea juramentului pusu pentru tronu, patria si natiunea s'a, se'si sacrifice libertatea s'a nationala, limb'a s'a, celu mai scumpu alu seu tesauru, unu bunu mai mare pentru unu bunu mai micu, pentru liberarea iobagiloru, pentru libertatea individuala, cu care poporulu rom. totu fora valóre politica natiunala, si fora vietoriu mai fericitu ar fi fostu cá si nobilii rom., carii de au si avutu acele drepturi, care leau avutu nobilii celorlalte natiuni mai nainte, ci totusi fora libertate nationale au fostu sclavi politici cá nula intre nobilii ceilalti, cá 6 ochi intre carti, au fostu cód'a altoru natiunalitati, scar'a aristocratiloru, pe care aceia s'au suitu la demnitati, au fostu luntre, care pe arisocrati ia trecutu la portulu dorirei loru, eara densii totu in balta au remasu. —

De unde ierte D. K. L. si se nu se supere pe poporulu romanu, déca densulu cunoscundusi drepturile sale cele sante sia aperatu esistinti'a, libertatea natiunala, limb'a ereditatea s'a cea pretiósa remasa dela dulcii sei parinti si cu multu sange conservata, si nu sia calcatu juramentulu seu celu natiunalu, nu s'a lasatu se'lu faca sclavu politicu ungurii, se 'lu mane cá pe animale la Pest'a fora de alu intreba si pe elu, si nu sia nepretiuitu natiunalitatea sa, cumu facu renegatii, carii pentru interese materiali, pentru vanitati se dau de unguri pe sine.

II. De o parte recunoscu, ca dupa proclamarea uniunei de noi, fora de noi. si dupace la Luna, la Mihaltiu, si la Clusiu s'au ucisu mai multi romani fora de causa drépta, s'au facutu din partea unoru rom. iei colea pradi si uciderì varvare ilegali (cumu se facu in tempu de revolutiune si la cele mai culte popóre), inse de alta parte cu consciintia drépta intarescu:

III. Ca pradile si uciderile, crimele periculóse ale unoru romani causate prin magiari nu se potu ascrie poporului rom. in genere consideratu; pentruca acelea nu sau facutu cu voi'a poporului romanu, si pentruca dela crimele particulariloru nu se póte face incheiere legala in genere la poporulu rom., care s'a luptatu pentru tienerea ordinei, si impedecarea pradiloru si a uciderilorn;

IV. Afirmu, ca poporulu rom. bine simtietoriu cu comitetulu romanu de pacificatiune in frunte a respectatu dupa legi proprietatea si viéti'a fiacarui patriotu bunu. Despre adeverulu acestei asertiuni afara de altele documente ne sunt: proclamarile comitetului rom. de pacificatiune date pentru conservarea ordinei, pentru neviolarea dreptului naturei si pentru custodirea umanitatii facia cu ungurii si secuii; increderea ce o avutu guberniulu imperatescu legalu in poporulu rom. despre acarui simtieminte si tendintie bune si legale convingunduse, la folositu pentru restaurarea ordinei si securitatei in contra pradiloru si uciderilorn, carea le facea rebelii pradandu tiér'a cu focu si cu sabia.

XVII.

La pag. 90 scrie: a) ca romanii adunati la Blasiu ca la 15,000 au pradatu siurile, si celariele domnesci; b) ca pe Gyárfás (posesorulu din Sancelu) tragundulu catra Blasiu l'au ucisu.

In contra acestoru asertiuni calumniatorie basate pe relatiuni false, ce cadu asupr'a romaniloru din prefectur'a rom. a Blasiului, cu tóta sinceritatea din propri'a mea esperintia marturisescu: a) cumca romanii, carii au fostu adunati la Blasiu n'au atacatu siurile si celariele domnesci vecine, cum aserésa D. K. L. in genere calumniandu pe romanii din prefectur'a rom. a Blasiului, ci ii cu superiori loru in frunte s'au silitu a tiené ordinea cea buna, si au aperatu averea si viétia proprietariloru in contra furiei unoru romani repiti fara de anima crestina; b) cumca posesorulu Gyárfás neatacatu de nime calatorindu catra Blasiu (din satulu vecinu Sancelu, unde locuia) au inpuscatu asupra romaniloru, carii infuriandu se pentru acestu lucru criminosu lau ucisu in drumulu Sancelului si dupa acésta intemplare neferecita apoi unii dintre romani au facutu daune in averile unoru proprietari, cari daune inse nu se potu ascrie romaniloru adunati la Blasiu, carora chiaru magiarii din prefectur'a romana a Blasiului au de a multiami salvarea vietiei loru din 1848.

XVIII.

La pag. 108 crede D. K. L., ca romanii in 1848 au voitu sesi castige natiunalitatea prin stirpirea inteligintiei magiare.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In contra acestei credintie retacite aseresu, cumca romanii in 1848 au voitu sesi castige nationalitate pe calea dreptatiei prin egala indreptatire, cumu se póte vedé din petitiunile si lucrurile loru, si nu prin unu modu asia varvaru, esecrandu si neumanu, cumu crede ds'a. Pentru adeverulu asertiunei mele in contra Dlui K. L. militésa aici intre altele urmatoriele a) juramentulu natiunei romane, cu care dens'a in campulu libertatiei la Blasiu s'a legatu inaintea lui Ddieu, ca va fi amica amiciloru sei, prin urmare si inteligintiei magiare celei bene semtietórie, si amica tronului si natiunei romane; b) proclamarile comitetului rom. de pacificatiune din Oct. 1848, in care acesta provóca pe unguri la unire fratiéca basata pe dreptate, pe umanitate, si pe credintia catra tronu; c) protocolulu adunarei romane dela Blasiu din 25. Sept. 1848, din care se vede la puntele 4, 5, 7, bunavointi'a, sinceritatea romaniloru in privinti'a inteligintiei magiare, cu care ei au voitu egalu indreptatiti a colucra pentru binele patriei, si a se indulci de bunatatile ei la olalta in fratietate; d) umanitatea, care poporulu romanu cu comitetulu romanu de pacificatiune, cu prefectii, cu tribunii si cu ceilalti conducatori ai sei o au aratatu catra inteligintia magiara, pe care afara de campulu bataliei o au aperatu in contra furiei particulare romane, cumu marturisescu si astadi mai multi inteligenti magiari, carii cu multa lauda multiemescu conservarea vietiei loru din 1848 romaniloru celoru buni. —

Tóte aceste luminatu arata, ca romanii in 1848 nu au avutu cugetulu acelu varvaru si infernalu catra inteligint'a magiara, cu care D. K. L. inferéza caracterulu natiunei romane, irita si aduce in retacire pe conationalii sei si pe alti, si in locu de adeveru, si invetiatura salutaria lasa viitorimei falsitati destule, si calumnii góle in istori'a sa.

XIX.

La pag. 144 dice: „ca poporulu romanu in revolutiune 1) a castigatu, si ca 2) n'au avutu ce perde.

In asertiunea de sub 1 D. K. L. órbeca, cá si in cele mai dinainte, pentruca despre romanu nu se póte in genere asera, cumca elu in 1848 ar fi castigatu a) pentru ca nobilii romani, carii au fostu liberi si au perdutu cartile nobilitari cu privilegiele, si cele doue legiuni romane limitane care iara au fostu libere, n'au castigatu nemicu prin legile din 1848; b) pentruca iobagiloru nu s'au lasatu indaru pamentulu celu iobagescu (care cu sudórea cea crunta a mosiloru si stramosiloru loru, cu sangele care l'au versatu aceia, aparandulu in contra tatariloru si in contra turciloru, si cu bataile, care leau rebdatu spatele bietului iobagiu in brésda domniloru fora de vina, s'ar fi pututu plati); ci s'a datu pe lenga rescumparare, cá se se contopésca in unguri cu ne spusa dauna a nationalitatei romane; c) pentruca romanulu n'a capatatu dreptu de natiune, ci a remasu imnoratu, si totu sclavu politicu, cá si inainte de revolutiunea din 1848; d) pentruca castigulu catorva romani, cari in 1848 si au implutu din pradi pung'a, nu se póte dice in generalu castigulu poporului romanu; e) si pentru ca dilerii, carii pona indiu'a de astadi in numeru mare gemu in sórtea loru anca nu s'au prealiberatu de jugu; — de sub 2 dicu: cumuca romanii in 1848 au avutu casele sale proprie, bésericele sale, averi miscatorie, si ne miscatorie, si in 1848 n'au fostu fora locuintie, si fora avere cá lupii si ca epurii din padure asia, cá se nu póta ei nimicu perde; b) cumu casele, besericele romaniloru cele arse in revolutiune, averile cele de predate ale loru, care au causatu multa miseria, lacrimele, suspinurile orfaniloru, veduveloru, sponsiloru, sponseloru, mameloru, si tatiloru romani, carii si astadii plangu cu durere pe cadiutii loru din 1848, si rana cea durerósa, ce sfasia anim'a natiunei romane pentru perderea multoru barbati bravi ai sei, carii s'au ucisu in 1848 demintiescu in façi'a lumei pe D. K. L., care dice: ca romanulu n'a perdutu in 1848. — (Se nu créda cineva, ca publicandu refrangerea falsitatiloru acestora asiu avé de cugetu a renoi ranele, nu, acele au trecutu; acumu se punemu velulu uitarei preste ele, dar' se ne cunóscemu gresielele si se nu hulimu, ci se fimu drepti judecatori, candu reprivimu la varvariele trecute. Aperarea dar' de judecata strimba e totu scopulu aici, cá spuindune adeverulu in façia se nu mai orbecamu, candu ne judecamu unii pe altii. R.)

(Incheierea va urma).

Conserbarea autonomiei interne a Transilvaniei si pre timpulu anesarei sale la Ungari'a 1002—1526.

(Incheiere).

IV.

Considerandu atributiunile dietei transilvane, ne vomu convinge si mai tare, cumca Tni'a si dupa

anesarea sa cu Ungari'a, s'a bucuratu in fapta de autonomi'a sa interna, prin urmare ne vomu convinge, cumca patri'a nóstra comuna si pe timpulu regiloru unguresci a avutu o viatia de statu particularia, destinsa de a Ungariei.

Diet'a Tniei, cá potestate legislativa si representativa avea momentosulu dreptu de a 'si croi si formá amesuratu cerintieloru si cercustariloru sale statute provinciale diferite de statutele Ungariei, si in puterea acesto'r a se gubernâ pre sine independinte.

Deci istori'a ne a pastratu urmatóriele atributiuni ale dietei transilvane:

a) dreptulu de a aduce conclusiuni si determinatiuni in casuri urginti despre tóte obieptele, atingatórie de securitatea si apararea Tniei in contra incursiuniloru inimice.

b) dreptulu de a aduce si statori legi tienutale — dupa datin'a tierei. —

c) dreptulu de a decretá si a da ajutoriu in bani ori in armata la recuisitiunea regelui Ungariei seau a regatului ungurescu. Deaci se vede, ca patri'a nóstra si-a conserbatu forte importantulu si pretiosulu dreptu de a dispune insasi despre averea si sangele seu.

In urma, intre atrebutiunile dietei provinciali ale Tniei se aflá si dreptulu de a aduce sentintie in casuri procesuali.*)

Pe lenga acestea drepturi frumóse; ce le esercitau in diet'a Tniei tóte natiunile politice ale aceleia, mai avea anca si fiacare natiune d. e. romanii in comitatele si Chinesiatele proprie dreptulu de a tiené conferintie seau adunari asia numite natiunali, in care se pertractau, desbateau si decideau mai alesu obiepte de acele, cari séu atingeau nemidilocitu interesele natiunei respeptive, seu alte interese si relatiuni internatiunali. Si documintele aflatórie de pre timpulu regiloru Ungariei — d. e. de subtu Andreiu alu 3. 1291 — in care se mentionéza apriatu despre: Universitas Valachorum (Olachorum) ne dovedescu, ca si romanii pana ce nu s'au despoiatu de drepturile loru politico-natiunali, si pana candu nobilimea loru nu a capatatu valóre si carapteru magiaru, unu midiulocu de desnatiunalisare, 'si-a avutu si 'si-a tienutu conferintiele séu adunarile sale natiunali.

Resumandu dara cele mai susu dise, si considerandu constitutiunea si asiadiamintele interne ale Tniei: considerandu mai incolo atributiunile si drepturile duciloru, voivodiloru si dietei provinciali, dupa cum adeca acele s'au practicatu pe timpulu regiloru unguresci, devenimu la convictiunea, cumcá Tni'a si pe timpulu, catu au fostu anesata la Ungari'a si-a conserbatu autonomi'a in afacerile sale interne. Si relatiunea ei de statu catra Ungari'a e̥ de a se considerá mai multu cá o uniune personale in person'a regelui domnitoriului comune, decatu cá o unire reale; de si nu se póte negá, ca unele institutiuni din Unrari'a nu s'ar fi adoptatu si in Tni'a d. e. Triparitulu Verbőtianu, sistem'a feudale s. a. — o timplare acést'a prea naturale purcediatoria din natur'a relatiuniloru reciproce.

Blasiu 5. Martiu s. n. 1862. I. V. Rusu.

*) Despre aceste atributiuni ale dietei transilvane vedi pre Kővári Tom. I. pag. 58, 69 Árpadia III. pag. 63—81.

ISTORI'A ITALIANILORU

de Cesare Cantu.

Cartea VII.

Capu LXXXI. Originea comuniloru.

Capu LXXXII. Efectulu comuniloru. Nume si drepturi. Emancipatiunea serviloru.

Capu LXXXIII. Comuneloru longobarde. Lotariu II si Conradu III imperatori. Rogeriu rege alu Siciliei. Arnoldu dela Brescia.

Capu LXXXIV. Friedericu Barbarosia.

Capu LXXXV. Organisatiunea si guvernulu republiceloru.

Capu LXXXVI. Ultimii Normani in Sicilia. Enricu VI.

Capu LXXXVII. Innocentu III. A patra cruciata. Imperiu latinu in Oriente.

Capu LXXXVIII. Otone IV. Desvoltarea republiceloru. Nobilii si plebeii in lupta, Guelfii si Gibelinii.

Capu LXXXIX. Monachii. Eresie. Patarinii. Inquisitiunea.

Capu XC. Scolastica. Influintia civile a dreptului romanu si a dreptului canonicu. Universitatile. Sciintile oculte.

Capu XCI. Fridericu II.

Capu XCII. Finitulu principiloru din casa de Suabia si alu belului II. pentru investiture.

Capu XCIII. Mongolii. Finitulu cruciateloru si efectele loru. Armariele.

Cartea IX.

Capu XCIV. Italiani dupa caderea imperatiloru de Hohenstaufen. Feudatarii. Torriani si Viscontii.

Capu XCV. Toscana.

Capu XCVI. Republicele maritime. Constitutiunea Venetiei.

Capu XCVII. Prosperitatea republiceloru in poporatiune, averi, institutiuni.

UNU RESUNETU

la deschiderea asoçiatiunei de lectura romana, ce se serbà cu antania di a lui Maiu, in Cernauti.

Puçeni ani facu restantia, un secolu se compuna,
De candu pamentulu nostru de muma-si despartitu,
Batutu de rele venturi, de-o vitriga fortuna,
In trista 'ntunecime gemú necontenitu. —

Prin multe primavere trecú inlacrimata
Pré dulcea nóstra mama, din peptu-si arsu dorindu,
Ca'n scump'a sa gradina se véda ea odata
Mladitiele'nfrundiente si frupte aducundu.

Dar' secet'a si brum'a, cá cimome seculare
Plàntutiele plapande in coltiu le nemiciea
Ear' drag'a Bucovina ofta'n plansori amare,
Pe flori totu vestedite plecandu-si fruntea s'a.

Dar' Dieulu santu nu lasa, eternu se patimésca
O muma nepatata, unu neamu nevinovatu;
Elu adi ne ispitesce cu voli'a-si parentiésca,
Ear' mane ne donéza din sinulu seu bogatu.

Spre diece-ani doi trecura, decandu cerescolu tata
Patrunsu de-atale lacrimi unu geniu ti-a tramisu,
Unu geniu Bucovina, ce scump'a-si viétia tóta
Cu-amoru si-o sacrifica pré dulcelui teu visu. —

Din sacr'a sa schintea aprensa elu lumina,
Respinsu-a 'ntunecimea din scumpu pamentulu teu.
Prin ploile-si manóse c'o mursa cá divina
Ti adopa fii 'n sete pasiendu cu ei mereu.

Si éta fii-ti astadi condusi de scumpa-i mana,
Si de-alte bratie brave, unu vecinicu fundamentu,
Ti-a asiediatu, din care prin vatra ta romana
Lati-se-va virtute'a, si unu focu din ceriu présantu.

Tu patria frumósa, departa-ti a ta gele,
Adi simte voluptate, destulu ai suspinatu!
E tempulu se te bucuri de-atate floricele,
A caroru fericire tu multu o-ai asteptatu....!

Er' vóue membri pre nobili, ce-o sacra temelia
Spre fapte virtuóse cu zelu ati asiediatu,
Ajute-ve cerescolu, cá'n dulce bucuria
Tendenti'a se v'ajungeti si scopulu vostru inaltu!

Cá mundra Bucovina a vóstre rare nume
In sinulu seu de mama se pota-a le pastra
Spre fala, spre onóre pentru roman'a lume,
Spre splendide esemple in natiunea sa.

Cá stránepotii vostri vediendu a vóstre fapte,
De glorii monumente, ce'nnaltia pe eroi,
Se ve redice 'n stima cu santa pietate,
Si'n sporiu se ve urmeze marindu-ve pre voi.

Eroicele umbre a lui Stefanu celu mare,
Si altoru bravi si splendidi, ce tiér'a ne-au paditu,
Adi esu de prin mormente, cu voi spre a serbare
O di ce a loru spiretu de multu o a doritu.

Ca-ci astadi pe aloru grópe de secoli coperite
Seditu-ati voi o flóre, ce tierna le-a'nnoitu;
A sale osamente adi dormu mai linescite,
Vediendu trediti urmasii din somnulu aduncitu.

Pasiti, pasiti 'nainte cu bratie generóse
Dîditi cu sporiu giganteçu pornitulu edificiu!
Voi, cei, ce'n Bucovin'a triumfe glorióse
Veti secera cá plata, de bravi, fideli amici. —

Ér noi cei juni de versta cu mani ajutatóre
Vomu duce-o mica jertfa la templulu ce-ati creatu,
Si cu puteri unite juramu c'omu sprijinire
Mareti'a vóstra fapta cu zelu inflacaratu. —

V. B.....

Redactoru respundietoru
Iacobu Muresianu.

Editiunea: in tipografi'a lui
Ioanne Gött.